

France Bevk: Povesti o strahovih. Književna družina „Luč“. Izdala in založila Književna zadruga „Goriška Matica“. Natisnila Tipografia Consorziale — Trieste. 1933. Z lesorezi opremil Jože Srebrnič. Str. 100.

Zbirka vsebuje osem novelic in črtic, nastalih od leta 1922. do leta 1933. Šest jih je bilo že prej objavljenih (v *Mladiki* 1922, v *Našem glasu* 1927, v *Prijatelju* 1933), dve sta čisto novi. Starejše je pisatelj oblikovno predelal, nekaterim je izpremenil naslove. Bogata narodna snov je v tej knjigi zajeta globlje in bolj umetniško kakor v katerikoli drugi podobni slovenski zbirki. Navadno se take zgodbe pripovedujejo tako, da bravec jasno čuti mejo med pripovednikom, ki ne veruje v strahove, in osebami, ki so strahove videle. Bevk je čutil, da tak razumarski način uničuje notranjo prepričevalnost. Zatajil je svojo vero ali nejevero v strahove, se spustil dušam svojih oseb prav na dno, jih sprožil, da pripovedujejo same iz svojega čuvstvenega in stvarnega okolja, iz svoje najskritejše duševnosti, in tako mu je uspelo, da je ustvaril vrsto nenavadno živih, otipljivih, umetniško in življenjsko resničnih likov.

Običajni motivi so silno poglobljeni, tako da se skozi čisto vidi iz tostranstva naravnost na oni svet. Vsa tista slovenska duševnost, ki se izživlja v mrakotnih slutnjah in strahotnih prividih, v nemirih in vzgibih krive ali slabe vesti, v sugestivni moči gorskih in gozdnih samot, je dojmovito, osvaja joče zajeta v te povestice. Prevladujejo osebe, ki se jim življenje mota in vrtinči ob prepadih ljubezni, strasti, krvi in pohlepa. Prva, najdaljša povest „Mrtvaška nevesta“ je drzen, mestoma romantično, mestoma zelo realistično pobarvan, ponekod meglovit, a v svojem koncu dovolj prozoren poskus, posvetiti v dušo starca, ki umor svoje žene opravičuje s svojo prazno vero, da jo je ubila po krivem obrekovana tekmica Križna po svojem samomoru iz obupa. Njegovo vero v lastno nedolžnost podpira to, da se je med izvrševanjem smrtne obsodbe vrv utrgala in mu s tem rešila življenje; vendar srši iz vse njegove povesti in iz vedenja njegovih poslušalcev neizraženo prepričanje, da je le on sam ženin morilec. Skoro preveč zagonetnosti, ki ni zmerom umetniško blagodejna, se je naplavilo okrog skrivnostne sekire. „Ponočni obiski“ o osmošolcu Viktorju Podboju, ki ga budnega boža ponoči v tetini podstrešnici koščena roka za sušico umrle Marije, odgovarjajo z „da“ na vprašanje: „Ali je mogoče, da nekatere ženske še po smrti ljubijo?“ (Str. 52.) Do dna slovenska je „Skopuhova mati“ o Bregarjevem Ivancu, ki po zakrknjeni smrti stopa ponoči po snegu za duhovnikom in Tončetom, kateremu je utajil sto goldinarjev dolga. Vedra, oddušna narodna šegavost diha iz Tončetove groze in iz njegove vere, da je Ivancu vrag vzel. Snovno podobna je „Kriva prisega“ o spokorni beračici Jeri, ki se ji je mož po smrti prikazal med dvema hudičema, ker jo je v življenju prisilil h krivi prisegi, da je plačal Petriču kupljeno njivo, dasi je ni. „Črna sopotnica“ se vica svojemu zapeljivcu Jeronimu, zaradi katerega se je vrgla s skal, in mu zagreni ljubimkanje z vsemi, da ne mara nobene več. Krepke ljudske izrazitosti je polna „Procesija duhov“ v Rumuniji zgorelih drvarjev, ki se prikažejo dopustniku Blažu, ko hodi k Marjanci, nekdanjemu dekletu Kranjčevega Janeza, ki je tudi zgorel z njimi. Na vraži, da je treba vicajočega se rešiti, sloni „Mrtvaški duh“ z učinkovitim nasprotjem Tinetove neustrašenosti, ki ji nato sledi skrajna preplašenost in iz nje izvira joča smrt. „Nedolžni otročiči“ šibajo ponoči na poti skozi gozd ženico, ki je Florjančka nastavila pijanemu možu, da ga je do smrti pobil, ko je hotel njo

pretepati zaradi otroka in prisiljene poroke. Izmed vseh povestic človeka najbolj zgrabi ta, ki se lahko označi za pristen biser pripovedne umetnosti.

Slike očitujejo vkljub nekaterim snovnim netočnostim izdatno izrazno mnogovrstnost Srebrničeve črno-bele umetnosti. Izmed šestih lesorezov je najdognanejši in najsamostojnejši naslovni, ki pripovedovano snov pretresljivo podčrta in poglobi.

Knjiga je izšla v 9. seriji „Luči“ obenem s knjigama: *Jakub Kolas „Mladi brast in druge povesti“* v Drenovem prevodu iz beloruščine ter *„Poljudno-znanstveni zbornik IX.“* z zanimivimi Drenovimi, Bevkovimi in Šlibarjevimi prispevki.

Andrej Budal.

Dr. Andrej Gosar: *Reforma društva. Sociološki i ekonomski osnovi*. Beograd. 1933. Izdavačka knjižarnica Gece Kona. 372 str.

Avtor svojih izvajanj ne pričenja z Adamom, marveč se po krajšem uvodu o nujnosti reforme takoj loteva kritike dveh glavnih reformnih programov, marksističnega in krščansko-socialnega, ker meni, da kritika še najprej privede na pot pravega spoznanja.

Krščansko-socialno gibanje se je med Slovenci izza Krekove dobe široko razmahnilo, miselno in čuvstveno ukoreninilo ter je prišlo do izraza ne samo v mnogih strokovnih knjigah, marveč je ideološko zavladovalo tudi v precejšnjem delu našega leposlovja. Zavaljo tega ne bo odveč, če opozorim na glavne točke Gosarjeve kritike običajnega krščanskega socializma in na njegove lastne revizionistične misli.

Krščanski socializem, tako ugotavlja avtor, se razlikuje od drugih reformnih socialnih gibanj po načelnih nazorih o gospodarskem življenju in o njegovem končnem (metafizičnem) smislu, ujema se pa z marksizmom in liberalizmom v teoretičnem pojmovanju osnovnih ekonomskih pojavov. To velja zlasti glede osnovne teorije o vrednosti proizvedenih gospodarskih dobrin ter glede teorije o činiteljih proizvodnje in pripisovanju vrednosti posameznim produkcijskim činiteljem. Kakor marksisti zamenjavajo tudi krščanski socialci gospodarjenje s proizvodnjo ter ločijo vse premalo med zasebnogospodarskimi in narodnogospodarskimi vidiki. (Prim. Terseglavova izvajanja v Času, XXVII/1, str. 3.) S čisto neplodno teorijo o objektivni vrednosti so zamašili vir realnega poznanja osnovnih gospodarskih pojavov. Izhajajoč iz aksioma, da mora proizvodnja prvenstveno služiti zadovoljevanju ljudskih potreb in šele potem tudi morebitnemu doseganju zasebnih dobičkov, tratijo energije s kritiko in z obsojanjem profitarstva; namesto da bi priznali, da je kardinalno gonilo gospodarjenja težnja po čim višjem denarnem donosu in da so proizvedene gospodarske dobrine vredne le toliko, kolikor kaže njih tržna cena, se s svojimi pogrešenimi ekonomskimi nazori izgubljajo v labirintu nerazrešljivih teoretičnih ugank in ne morejo rešiti niti najvažnejših dnevnih gospodarskih vprašanj, n. pr. o plačilu za odvisno delo, o brezdelnih dohodkih, o pravicah svojine i. dr. Oni sodobnih ekonomskih vprašanj sploh še niso nikdar dobro razumeli in si zato tudi niso znali pravilno zastaviti vprašanja. Marksovi rešitvi, t. j. revolucionarni odpravi zasebne svojine na proizvodjalnih sredstvih, niso mogli slediti že iz načelnih, sveto-zornih razlogov, narobe, še prav posebej poudarjajo važnost zasebne svojine. V tej zagati presuvajo gospodarske probleme na področje morale, na katerem se pa že celó ne dajo rešiti. Skratka: kljub obilnemu trudu krščanski